BILTEN 3

Joakimfest

21. Međunarodni pozorišni festival

8. oktobar 2026.

Igor Pavlović, reditelj i glumac

KORPORACIJA KOJA JEDE SVOJE STVORITELJE

Na koji način je tekst drame interpretiran, kako se odnosi prema stvarnosti koju živimo, o izazovima koje donosi politički teatar, sa rediteljem predstave „Trilogija Leman" razgovarala Stanislava Veljašević.

U svojoj belešci ste spomenuli kako ste tekst prvo čitali kao priču o jednoj porodici, a završili ga kao priču o kapitalizmu. Kada se tokom rada dogodio taj preokret u vašem čitanju drame?

Na prvo čitanje, vi ste opčinjeni neverovatnom intimnom energijom braće Leman – to je maltene biblijska, gotovo mitološka priča o trojici doseljenika sa koferima i velikim snovima koji kreću od skromne trgovine tekstilom u Alabami. Međutim, tekst počinje da se širi kroz generacije i obuhvata istorijske lomove poput građanskog rata, industrijske revolucije i krah berze, i tada shvatate da su ljudi ovde zapravo postali instrumenti. Preokret se desio kada mi je postalo jasno da Lemanovi nisu više samo tvorci svoje sudbine, već sluge sistema koji su sami stvorili. Porodična drama se neprimetno pretvorila u anatomiju korporativnog moloha koji guta sve pred sobom, pa i sopstvene „roditelje".

Kako ste našli savršenu meru između istorijske priče i njene savremene interpretacije? Kakvu važnost ova saga ima za zemlju kao što je Srbija – koja je tranziciona zemlja na poluperiferiji kapitala?

Mera se nalazi u prepoznavanju univerzalnih mehanizama moći i ljudske potrebe za pripadanjem koja se danas kupuje kroz potrošnju. Istorijska distanca nam je služila samo kao katalizator da bolje vidimo našu današnju zbilju. Kada govorimo o Srbiji i zemljama na poluperiferiji globalnog kapitalizma, ova saga ima gotovo bolno prizeman ton. Mi nismo kreatori tih ekonomskih okolnosti, ali smo njihovi najrevnosniji konzumanti i žrtve. Tranzicija u kojoj živimo decenijama unazad nas je naučila da prepoznajemo logiku u kojoj je „etički ispravno sve što je ekonomski isplativo". Predstava zato tretira istoriju kao dijagnozu našeg svakodnevnog ekonomskog i moralnog posrtanja.

Koliko ste želeli da predstava bude provokacija, a koliko poziv publici da sama donese zaključak?

Umetnost gubi svoju oštricu ako se pretvori u puko propovedanje ili ideološki pamflet. Moja namera nije bila da publici držim moralne lekcije niti da upirem prstom u „krivce", jer je kapitalizam sistem čiji smo svi mi deo, hteli to ili ne. Predstava jeste provokativna u smislu da otvara teme o kojima nerado govorimo – o sopstvenim kompromisima, iluziji slobode kroz kupovinu i lažnim identitetima koje gradimo. Ipak, ona pre svega funkcioniše kao poziv na buđenje. Želeo sam da gledalac, kada se upale svetla, ne iznese gotov ideološki stav iz pozorišta, već nemir i potrebu da preispita vlastite pozicije u lancu ishrane modernog društva.

Da li ste se tokom rada više plašili da će predstava biti previše direktna u svojoj društvenoj kritici ili da njena poruka neće biti dovoljno jasna?

Verujem da je najveća opasnost u političkom teatru upravo upadanje u banalnost i dnevnopolitičku agitaciju. Strah od banalnosti je bio prisutan sve vreme – plašio sam se da ne skliznemo u karikaturu i da kritika kapitalizma ne postane suviše bukvalna, ravna jeftinom pamfletu. Sa druge strane, pošto je reč o kompleksnom ekonomskom sistemu koji se razvijao vekovima, postojala je bojazan da li će metafore rezonovati sa publikom na pravi način. Rešenje smo našli u oslanjanju na glumačku igru i ironična scenska rešenja.

Kada je politički angažovano pozorište u pitanju, šta mislite da su najveći izazovi? Da li je to da predstava bude dovoljno glasna, da postavi pravo pitanje, možda da ne bude previše direktna ili da ne daje odgovor, već da podstakne publiku na razmišljanje?

Najveći izazov političkog teatra danas jeste preživljavanje u svetu koji je oguglao na skandale. Danas je sve dozvoljeno, sve je spektakl i sve je roba, pa čak i pobuna protiv sistema. U takvom ambijentu, najveća zamka je sopstvena nemoć da se probije zid apatije. Zato mislim da pravi odgovor nije u tome da predstava bude „glasnija" – jer buka je već svuda oko nas – već da bude preciznija. Izazov je u postavljanju pravih, radikalnih pitanja i odbijanju da se publici ponude gotovi ideološki odgovori. Pozorište ne treba da rešava ekonomske krize niti da menja ekonomski poredak; njegov zadatak je da kod gledaoca izazove katarzu svesti, da ga uznemiri i natera da ponovo oseti odgovornost za sopstveni život i zajednicu u kojoj opstaje.

VEČERAS NA REPERTOARU
8. OKTOBAR / 20 ČASOVA

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ СУБОТИЦА
NARODNO POZORIŠTE SUBATICA
NÉPSZÍNHÁZ SZABADKA
NARODNO KAZALIŠTE SUBOTICA

Stefano Masini / Ben Pauer

TRILOGIJA LEMAN

Režija: Igor Pavlović

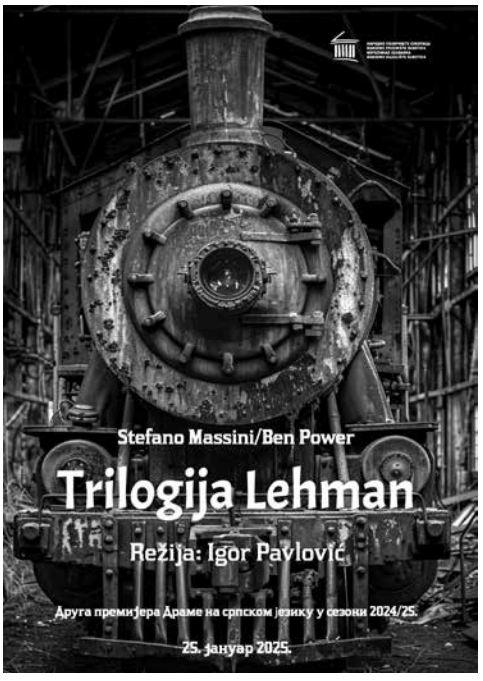

Produkcija: Narodno pozorište Subotica-Népszínház, Szabadka-Narodno kazalište Subotica
Trajanje: 140 minuta, sa pauzom

Prevod i izbor muzike: Igor Pavlović
Dramaturgija: Dimitrije Petrović
Scenografija: Andreja Rondović
Kostim: Marko Marosiuk
Dizajn svetla: Zdenko Medveđ
Video: Vladimir Zima

Igraju:
Vladimir Grbić
Igor Greksa
Miloš Macura

Fotografija: Igor Preradović

Reč reditelja

Trilogija Leman nije samo epska saga (više od 150 godina) o prošlosti porodice Leman, već je o širem kontekstu globalnog kapitalizma, koji je od svojih korena uspostavljan, preko trgovine pamukom u ropskom sistemu američkog Juga. Trgovina u Njujorku (na severu), bila je saučesnik tog sistema stvorenog na eksploataciji i ljudskoj patnji.

Ropstvo nije samo istorijski fenomen; to je izvor kapitala koji je pokrenuo ekonomsku moć Amerike kakvu danas poznajemo. Eksploatacija robova omogućila je kumuliranje bogatstva nove elite tog vremena, uključujući i porodicu Leman. Kapitalizam je omogućio uspon institucija kao što su berza na Volstritu, koja je trgovala ne samo robom, već i ljudskim sudbinama. Iako se nakon građanskog rata raskrstilo sa ropstvom, kapital koji je ušao u sistem stvorio je banke, investicione fondove i kompanije za prevoz robe koji su postali osnova američke privrede. Ali da li je ropstvo nestalo sa Građanskim ratom ili se ono samo transformisalo? Sistem stvorenna nepravednim osnovama tražio je nove robove, radnike koji su da bi preživeli u njemu morali da rade u izuzetno teškim uslovima. Potplaćeni toliko da nisu mogli sebi ni da priušte proizvod u čijem stvaranju su učestvovali.

Danas, u svetu koji se čini naprednijim i liberalnijim, suočavamo se sa novim oblikom ropstva: potrošačkom zavisnošću. Ono što je nekada bilo fizičko ropstvo sada je sofisticirana manipulacija koja se vrši kroz marketing i masovne komunikacijske strategije. Mi više nismo samo kupci; postali smo robovi potrošnje, nesvesno vođeni željama koje su nam nametnute. Naša svakodnevna stvarnost oblikovana je idejom o „slobodi" kroz potrošnju, dok zapravo ostajemo zarobljeni u neprekidnoj potrazi za novim proizvodima, novim identitetima i večnom srećom u sistemu u kom je etički ispravno sve što je ekonomski isplativo.

Igor Pavlović

GLEDALI STE PRETHODNE VEČERI

Ivona Marciuš
KISELA KRV

Režija: Marina Pejnović

Produkcija: Hrvatsko narodno kazalište u Varaždinu, Hrvatska

O predstavi piše:
Borisav Matić, pozorišni kritičar

DIJALOG O *KISELOJ KRVI*, EGZOTIZACIJI, DIJALEKTU I JOŠ PO NEČEMU

A: Možemo li da počnemo?

B: I dalje mi nije jasno zašto sam ti potreban.

A: Zato što mi je preko glave da uvek budem u ulozi sveznajućeg kritičara. Ima valjda i dežurni kritičar, kako su me na ovom festivalu oslovili, pravo da jednom bude neodlučan o predstavi? Ovako ćemo da podelimo uloge: u ovoj debati ja imam nedoumice oko predstave, da ne kažem baš da imam negativno mišljenje, a ti me ubeđuješ kako je ona u stvari super.

B: Znači, nas dvojica treba da predstavimo šizofreniju u tvojoj glavi?

A: Sve si shvatio.

B: Hajmo od osnovnog. Reci ljudima koji nas čitaju koja je predstava u pitanju i o čemu je.

A: Na prvo pitanje znam da odgovorim. Reč je o *Kiseloj krvi* iz HNK u Varaždinu. A drugo pitanje je malo teže. Mislim da prvi put pišem kritiku predstave, a da otprilike pola izgovorenog teksta nisam razumeo. Predstava se igra na međimurskom dijalektu kog ni većina Hrvata ne razume dobro, a ne znam šta su očekivali od nas Srbijanaca...

B: Čekaj, čekaj. Ti bi kao ozbiljan kritičar morao da znaš da se većina komunikacije u pozorištu odvija pokretom, gestikulacijom i vizuelnim postupcima, a ne rečima. Ima li toga u *Kiseloj krvi*?

A: Pa ima.

B: Hajde onda, reci – šta si razumeo, o čemu je predstava? Nemoj da ti kleštima vadim reči iz usta.

A: Predstava počinje sa dva žanska lika koja nose drvene pokladne maske karakteristične za Međimurje, čime se radnja odmah locira u taj kraj severne Hrvatske, pri granici sa Slovenijom. Pojavljuje se i treći, nemaskirani ženski lik koji nemo stoji u ovom mističnom ambijentu. Ubrzo saznajemo da je to Unuka. A i druga dva lika uskoro skidaju maske. Shvatamo da su to Baka i Majka koje Unuka posle mnogo vremena ponovo posećuje.

B: Eto, je l' to bilo toliko teško?

A: Nije. Ali pazi sad. Već negde pri početku se pominje neki plin, ali kakav plin, nemam pojma. Izgleda da je neko izginuo sa tim plinom ili neko nekog ubio. Nisam skontao šta se tačno desilo. A i da razumem međimurski, postoji mogućnost da je to namerno nerazrešena misterija.

B: Hoćeš da kažeš da Unuka možda nije živa?

A: Ne, ne. Za nju jedino sa sigurnošću možemo da tvrdimo da je živa. Baka i Majka su izgleda mrtve, zato se na početku i pojavljuju sa onim maskama. Njih dve izgleda predstavljaju neko materijalizovano sećanje Unuke.

B: Znači, Unuka je glavni lik?

A: Definitivno. A cela predstava je zapravo poetska drama predstavljena iz Unukinog ugla. Ona sluša kako Majka i Baka pripovedaju priče o svom životu i Međimurju – priče koje je Unuka verovatno mnogo puta čula tokom odrastanja. A između njihovih priča one izvode folklorne pesme iz tog kraja. Jako lepo, jako muzikalno. Na to zaista ne mogu da se žalim.

B: Izgleda da si uspeo da stekneš poprilično kompletan dojam o predstavi, iako nisi razumeo pola izrečenog. Ne znam šta te toliko zbunjuje?

A: Za jednu stvar bih rekao ne samo da me zbunjuje, već i da me muči. Čini mi se da predstava egzotizuje Međimurje, odnosno da ga predstavlja kao zaostalu sredinu u kojoj su nasilje i patrijarhat endemski. Ako su Zagreb i ostali veći gradovi Hrvatske centar, onda po ovoj predstavi Međimurje deluje kao periferija i slika apsolutne Drugosti. Sva tri ženska lika toliko pričaju o muškom nasilju koje su kroz generacije trpele, da Međimurje deluje ko neki fontrirovski Dogvil.

B: Zar ne ceniš feministički spisateljski postupak u kom tri ženska lika pripovedaju i vode radnju, dok su muški nasilnici svedeni samo na likove o kojima se priča?

A: Taj postupak je veliki kvalitet ove predstave, ali ja govorim o nečemu drugom. Međimurje je predstavljeno kao sredina u kojoj je konstantno krvi do kolena. Pored porodičnog nasilja, klanje životinja

je neprestan motiv kroz celu predstavu. Brutalnost klanja i krvavi kulinarski recepti iskaču na sve strane, pa je predstava 'ladno mogla da se zove *Međimurska kuća horora*. Shodno tome, moram da pitam jesmo li mi u gradovima više civilizovani samo zato što nam neko drugi u klanicama kolje meso koje jedemo? Takođe, porodično nasilje je u ovoj predstavi očigledno vezano konkretno za toponim periferije, a ne problem društva kao takvog, jer se Unuka tog nasilja oslobodila onog trenutka kad se odselila iz Međimurja u veću sredinu.

B: Čekaj, čekaj, ćekaj. Bez razloga si potegao neke oštre reči sada. Prvo, Varaždin se nalazi odmah pored Međimurja i može se smatrati važnim centrom tog regiona. Samim tim, HNK u Varaždinu je producirao predstavu o *svom* kraju. To nije isto kao kada bi se, recimo, u Zagrebu radila predstava o Međimorju egzotizujućim pozorišnim jezikom, jer bi onda centar

eksploatisao periferiju. Pored toga, autorka drame *Kisela krv* je odrasla u Međimurju, pa ko si onda ti da joj kažeš kako da piše o svom kraju? A što se tiče Unuke koja je slobodu i beg od nasilja pronašla odlaskom iz svog rodnog mesta... Nisi li i ti pobegao iz svog rodnog, malog mesta jer te je gušilo i nije li ti omiljena autobiografska knjiga *Zbogom s Edijem Belgelom* Eduarda Luja, u kojoj pisac slobodu pronalazi begom iz svog nasilnog sela u veći grad?

A: Dobro, sad si mi baš začepio usta. Mogao si malo blaže, ipak nas ljudi čitaju.

B: I još jedna stvar što se tiče egzotizacije. Predstava je namerno na međimurskom dijalektu i izvodi se bez prevoda, po cenu da publika ne razume njen deo. Autorke i HNK upravo tim postupkom odbijaju da predstavu „prevedu" u pitkiju formu za gradsku publiku. Mislim da su u fazonu: „Mi pričamo na svom dijalektu, a ovi purgeri nek se snađu kako znaju i umeju. O Srbijancima tek ni da ne govorim."

A: U redu, u redu. Pobedio si u ovoj debati. Možeš da prestaneš.

B: I šta smo rekli da na kraju moraš da kažeš ako izgubiš?

A: Ovu vrlo inovativnu formu kritike nisam izmislio ja, već sam je poznajmio od koleginice Nataše Tripni. Ona je formu dijaloga sa samom sobom iskoristila u jednom od svojih nedeljnih njuzletera o evropskom pozorištu, *Cafe Europa*. Čitajte Natašin njuzleter i čitajte polemičke kritike!

B: Ne samo što si izgubio u debati, već si i formu ukrao.

A: Prestani da likuješ. Imaćemo revanš kad-tad.

Borisav Matić

GLAS PUBLIKE
7.10. – KISELA KRV

Oduševljena sam predstavom. Malo je neobična za moj ukus, malo je teže bilo da pratimo, ali je glumačka trojka bila fantastična. I ja i koleginica smo uživale.

Ocena publike: **3,9**

Ovo je prva predstava koju gledam na ovogodišnjem Joakimfestu pa ne mogu da je uporedim sa prethodnom, ali ostavila je jak utisak na mene.

Ivana Jevrić

GLEDALI STE NA MALOJ SCENI
U trenu / In a Blink

„Eho animato" kolektiv

O performativnom predavanju pisala Stanislava Veljašević

U TRENU

Danas u svetu gde se konstantno dešavaju katastrofe, jedna za drugom, ne stižemo sve ni da ih obradimo a kamoli da se oporavimo od njih. Performativno predavanje *U trenu* kolektiva „Eho animato" u režiji Ane Konstantinović bavi se upravo ovim temama.

Ovo performativno predavanje izvode dva aktera (Jelena Ilić i Željko Maksimović). Na sceni se nalaze dušek, video-bim, televizor i kamera. Većina scenografije su elektronski uređaji što nas podseća na to da je naša stvarnos većinski sadržana u ekranima.

Video-bim slikama prati priču i potcrtava ono o čemu akteri u tom trenutku pričaju. Ponekad su slike na video-bimu asocijativne, a ponekad direktne. Na primer, dok se govori o levoj i desnoj hemisferi mozga, pozadni, na projektoru je bila upravo ta slika, poprečnog preseka mozga. Dok na televizoru, koji se nalazi na desnom uglu scene, idu slike različitih katastrofa koje su aktuelne u svetu. Pored toga televizor preko slika emituje fraze parola studentskih protesta poput „Korupcija ubija" ili drugih opštih pojmova kao što je „Rage" (eng.). Televizor je

poput našeg uma, konstantno upaljen, skače sa teme na temu stalno menjajući program. Toliko brzo dolaze nove vesti i informacije o ratovima, terorističkim napadima, prirodnim katastrofama i potencijalnom kraju sveta da nemamo vremena ni jednoj od njih da se posvetimo. Pored televizora je kamera koja gleda u publiku i njen sadržaj se projektuje na platno samo kada je akteri koriste. Van tih momenata kamera služi da nas motri poput nekog *surveillance state*-a. To nam samo pokazuje da odnos medija i nas nije jednosmeran, mi smo i objekat i posmatrač.

Tekst koji akteri izgovaraju ima dokumentarni i formalni karakter. Sadržaj teksta direktno analizira naše posredno ili neposredno prisustvovanje traumatičnom događaju. U trenucima kada se koristi nasnimljeni materijal akteri se emotivno distanciraju od onoga šta „pričaju". *U trenu* preispituje društvo koje je doživelo kolektivnu traumu. Na primer, traumu našeg srpskog društva koje je skoro doživelo prvu pucnjavu u školi.

Pred početak izvođenja publici su podeljeni papirići sa pitanjem o tome šta je nada u ovakvom svetu i kako je održati. Potom, u toku izvođenja, akteri sednu ispred kamere prekrivene čaršafom i pod sigurnošću te barijere čitaju odgovore publike.

Poslednji prizor koji vidimo su akteri koji sede na dušeku zagrljeni i gledaju u daljinu. U ovako agresivnom i mučnom svetu ne možemo da preživimo jedni bez drugih.

Ovaj performans obrađuje šta to znači živeti u savremenom svetu punom trauma, ratova i gubitaka. Ti prizori su nam u isto vreme i daleko i na dohvat ruke pa ne znamo kako da se odnosimo prema njima. Oni više nisu pojedinačni događaji već konstanta. Na ovakva pitanja performans nije ponudio odgovore, baš zato što ih nemamo ni u stvarnom životu.

VEČERAS U PRATEĆEM PROGRAMU

8. oktobar / 18 časova / Mala scena

LINIJA / The LINE
- participativni performans -

Via Negativa

Izvedba i koncept: Luka Jovanov
Dramaturg: Bojan Jablanovec
Producentkinja: Špela Trošt
Produkcija: Via Negativa
Trajanje: 60 minuta

The Line/ Linija je participativni performans u kojem se pred publikom postepeno uspostavlja prostorni, a onda posledično i društveni sistem. Polazeći od jednostavne potrebe da se jedna replika izgovori, prenese i podeli, predstava se razvija kao neminovni niz pravila, uloga, predloga, prava i procedura, pri čemu svako novo pravilo nastaje kao odgovor na prethodno proizvedeni problem: u pokušaju da zaštiti učesnike, raspodeli odgovornost i omogući njihovu slobodu, sistem postaje sve složeniji i sve (ne)sposobniji da tu slobodu organizuje.

Scensko delovanje oblikovano je tekstovima koji već postoje, predlozima koji su unapred dodeljeni i učestvovanjem u odlukama čije je polje već određeno postojećim pravilima - tako se participacija postepeno pretvara u reprezentaciju, a reprezentacija u administraciju, što dovodi do centralnog pitanja: kako procedura koja treba da omogući zajedničko delovanje počinje da u potpunosti zamenjuje to isto zajedničko delovanje?

Linija u performansu nije unapred zadana granica koju treba preći. Ona nastaje kao posledica zajedničkog delovanja: kao linija govora, linija podele (i prostorne i idejne), linija kojom se definiše pripadanje i/ili linija nasleđivanja odgovornosti. Performans dakle istražuje kako sistemi proizvode saglasnost, kako prisvajaju otpor i kako, pod prividom zaštite i demokratskog učešća, unapred dele i razdvajaju ljude, prostore, i uopšte pokušaje slobodnog delovanja.

21. Međunarodni pozorišni festival Joakimfest
SVE SREĆNE PORODICE
6–11. oktobar 2026.

GLAVNI PROGRAM

ČETIRI ZIDA I KROV
6. oktobar / 17.00 i 20.00 časova

KISELA KRV
7. oktobar / 20.00 časova

TRILOGIJA LEMAN
8. oktobar / 20.00 časova

ĐEKNA
9. oktobar / 20.00 časova

1981
10. oktobar / 17.00 časova

LJUBAVNICE
predstava u čast nagrađenih
11. oktobar / 20.00 časova

PRATEĆI PROGRAM

7. oktobar / 18.00 časova – Mala scena
U TRENU / IN A BLINK - performativno predavanje
Kolektiv „Eho animato“
Rediteljka: Ana Konstantinović
Izvođači: Jelena Ilić i Željko Maksimović

8. oktobar / 18.00 časova – Mala scena
LINIJA / THE LINE – participativni performans
„Via Negativa“
Izvedba i koncept: Luka Jovanov

9. oktobar / 18.00 časova – Mala scena
DORA ili Ja sam tu, samo na nekoj drugoj sceni -
performativno predavanje
Autorke: Natalija Stepanović, Andreja Kargačin, Dora A
Izvođačice: Natalija Stepanović (uživo),
Andreja Kargačin, Dora A (video)

TIM 21. JOAKIMFESTA

Direktor 21. Joakimfesta i Knjaževsko-srpskog teatra: Aleksandar Štajn
Umetnički direktor Knjaževsko-srpskog teatra: Đorđe Nešović
Selektori 21. Joakimfesta: Tanja Šljivar i Bojan Đorđev
Izvršni producent: Vojo Lučić
Tehnička koordinatorka: Ana Kolbjanova
Moderator okruglog stola: Mina Milošević
Dežurni kritičar: Borisav Matić
Odnosi sa javnošću i marketing: Jovana Perić
Organizator: Bojan Ilić
Vizuelni identet: Milena Vučković

Katalog i bilten festivala:
Redakcija: Damjana Jovanović (urednica), Milica Lisica, Stanislava Veljašević, Mihailo Đurić
Dizajn i prelom: Milena Vučković
Prevod: Boris Tiosavljević (eng/sr)
Foto: Nenad Borisavljević
Promo video: Milorad Savanović
Veb Administrator: Damjana Jovanović

Domaćini trupa: Sanja Matejić, Nikola Stevović, Isidora Ferenčina, Bogdan Milojević, Miloš Krstović, Milica Majstorović, Avram Cvetković, Mladen Knežević
Ekipa tehnike: Nenad Miloradović, Saša Đorđević, Vladisav Brkić, Strahinja Đorđević, Nikola Manić, Saša Radivojević, Ivan Filipović, Uroš Maksimović, Zoran Jokanović, Boban Jovanović, Dušan Mila-nović, Srđan Labudović, Dragica Ilić, Mirjana Todorović, Teodora Spasić
Administrativno-pravni poslovi: Svetlana Borković, Nadica Ognjanović
Računovodstveni poslovi: Danijela Milenković, Snežana Nedeljković, Danijela Stević

Biletarnica: Milica Đorđević
Razvodnice: Aleksandra Dačović, Emilija Santrač, Jelena Tanasković, Jovana Milojčević
Volonteri/ke: Zahvaljujemo se volonterima Druge kragujevačke gimnazije, smera - nadareni učenici za scenske i audio-vizuelne umetnosti

1835 КЊАЖЕВСКО СРПСКИ ТЕАТАР КРАГУЈЕВАЦ